

Оксана Басса

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ І ДОСКОНАЛІСТЬ (штрихи до портрета Тетяни Олегівни Молчанової)

Щира відданість і любов до фаху піаніста-концертмейстера, намагання змінити зневажливе відношення до цієї професії, яку дехто із солістів і надалі вважає другорядною, прагнення надати концертмейстеру гідний статус у культурно-мистецькому середовищі вже віддавна є сенсом професійного буття доктора мистецтвознавства, професора, завідувачки кафедри концертмейстерства Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка **Тетяни Олегівни Молчанової**. «Піаніст-концертмейстер – найбільш розповсюджена і давня професія. Цей музикант задіяний у всіх сферах музичного виконавства: у філармонії, на радіо і телебаченні, у роботі з хором і симфонічним оркестром, у функціонуванні виконавських відділів і кафедр музичних закладів тріади: ДМШ – музичний коледж / училище – вищий навчальний музичний заклад, у щоденній і концертній праці з різними інструменталістами, у хореографічних класах і танцювальних гуртках, на різноманітних музичних конкурсах. Його попередня робота забезпечує успіх кожного спектаклю в театрі опери та балету. Незамінний партнер і соратник по цеху!», – ці переконливі твердження Тетяни Олегівни є своєрідним гаслом усіх її промов.

Вона є генератором нових ідей, що роблять освітній процес навчання більш змістовним, різноманітним, надзвичайно цікавим і творчим. У популяризації концертмейстерського фаху Тетяна Олегівна досягає такого ставлення до роботи, що «запалює» навколо себе однодумців, поціновувачів свого фаху, концертмейстерів, викладачів і студентів. Акцентує увагу кожного студента на досягненні найкращого рівня професійної майстерності, знань та умінь у цій професії. Також активно ініціює проведення колоквіумів, олімпіад і студентських науково-практичних конференцій, де майбутні фахівці отримують нагоду удосконалювати свою теоретичну майстерність.

З метою привернути увагу до фаху піаніста-концертмейстера, гідно оцінити його роль у загальній історії виконавства нею була обрана свого часу і тема докторської дисертації «Мистецтво піаніста-концертмейстера: історичний і методологічний дискурс-аналіз», яка стала солідним концепційним дослідженням цілісного феномену мистецтва піаніста-концертмейстера у контексті історико-культурних процесів і принципів практичного функціонування цього різновиду діяльності зі скеруванням на синтезуючий рівень теоретичних узагальнень.

У доробку Т. Молчанової – аналіз потужної джерельної бази проблем спільного виконавства та дослідження, що стосуються етимології і семантичної конструкції слова «концертмейстер», еволюції дефініцій фаху піаніста-концертмейстера. Ґрунтовно проаналізовано й історичний ракурс спільного музикування від його зародження, доби середньовіччя, Ренесансу, бароко, класицизму, романтизму і до сучасності. Нею досліджено і феномен піаніста-концертмейстера у світовому музичному

просторі, в Україні та, зокрема, на теренах Галичини. Велика кількість статей присвячена концепційним засадам взаємодії концертмейстера і вокаліста в класах сольного та камерного співу, в оперній, балетній трупах театру, в інструментальних класах, класах оперно-симфонічного та хорового диригування.

Підґрунтям для такого вагомого аналізу стали попередні напрацювання дослідниці: перша монографія «3 історії ансамблевого музикування» (2005), навчальний посібник «Мистецтво піаніста-концертмейстера» (2001, 2007 – видання друге, доповнене, перероблене), в якому систематизувала всі напрямки діяльності концертмейстера. Тетяна Олегівна стала автором першого подібного видання в Україні. Вона уклала також «Малу енциклопедію піаніста-концертмейстера, артиста камерного ансамблю» (2013), енциклопедичний довідник «Галицька концертмейстерська школа» (2014) та енциклопедію «Пианисты-концертмейстеры, артисты камерного и фортепианного ансамбля» (2015). Є автором монографії «Мистецтво піаніста-концертмейстера у культурно-історичному контексті: історія, теорія, практика» (2015); чотирьох випусків «Анотованого бібліографічного покажчика літератури з питань концертмейстерства» (1989, 1994, 1999, 2008); навчально-методичних праць і статей з різноманітних питань концертмейстерства (понад 100).

Третій юнацький міжнародний конкурс класичної хореографії
«Галицька Терпсихора – 2010»

Зліва направо: Володимир Саболта, директор Львівської хореографічної школи,
заслужений діяч мистецтв, організатор;

Тетяна Молчанова, професор Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка;

Кьоко Такахасі (Японія), журналіст у галузі критики балетного мистецтва;

Олексій Батрак (США), балетмейстер, директор і художній керівник Інституту балету

Тетяна Олегівна Молчанова і надалі активно займається науковою і методичною працею, бере участь у наукових конференціях. У її науковій спадщині переважають статті та методичні опрацювання проблем концертмейстерства, вона рецензує праці викладачів кафедр концертмейстерства музичних навчальних закладів України, Білорусі, Вірменії, Росії. Цікавою гранню публіцистичної діяльності Т. Молчанової є знайомство читачів львівського літературно-мистецького часопису «Дзвін» (у рубриці «Мистецька палітра») з яскравими особистостями української

музичної культури, зокрема із В. Камінським, О. Козаренком, Л. Кияновською, М. Крушельницькою, І. Пилатюком, Я. Матюхою, Л. Божко, О. Гериновичем, В. Ігнатенком, В. Цайтцем, Н. Романюк та іншими.

«Мистецтво піаніста-концертмейстера» – таку назву отримав і Музичний фестиваль, який ініційовано й організовано Тетяною Олегівною Молчановою з метою підвищення рангу піаніста-концертмейстера та набуття ним паритетної ролі з солістом на концертній естраді. Вона переконливо проголошує, що «цей різновид виконавства нині є одним із найрозповсюдженіших, та упереджена думка щодо другорядності функцій концертмейстера вже давно спростована як реаліями сучасного спільного виконавського процесу, так і композиторською практикою» [8, с. 22]. У 2020 році фестиваль здобув статус міжнародного.

Спершу цей фестиваль було започатковано для всіх студентів II і III курсів, які під орудою викладачів кафедри концертмейстерства провадили тематичні концерти, присвячені визначним подіям, видатним композиторам і ювілейним датам. Головним завданням фестивалю стало підвищення рівня професіоналізму майбутніх концертмейстерів, вироблення креативного мислення з метою розвитку творчої активності, самостійного вирішення проблем, що виникають у «складних» умовах сценічно-концертного життя (оскільки для успішного сценічного виступу необхідна значна кількість вдало здійснених інтерпретацій). А у 2020 році до цього проєкту були залучені і студенти Академії Музики з Мінську (Білорусь), Братислави (Словаччина), переможці Дев'ятого Міжнародного конкурсу концертмейстерів «Amadeus».

Члени журі міжнародного конкурсу концертмейстерів «Amadeus» з лауреатами і дипломантами конкурсу – студентами Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка.
 Зліва направо: А. Цигічко (Німеччина), В. Зімович, К. Шалайська, Р. Гавронський (Польща), Т. Молчанова (Україна), Х.-М. Шрайбер (Німеччина), К. Поліщук, М. Шахрайчук, С. Нікітська (Україна), В. Сапуга, О. Салтикова.
 Харків, 5 березня 2019 р.

Довершеність Т. Молчанової у всіх ділянках не лише професійного, творчо-наукового, а й людського життя характеризується абсолютним перфекціонізмом з дотриманням правил та намаганням виключити помилки в будь-якому напрямі. До інтенсивно активної творчої роботи та заданого темпу ALLEGRO Тетяни Олегівни звикаєш швидко, не замислюючись над тим, скільки праці, часу та зусиль покладено нею для втілення і реалізації цих планів. А це не лише викладання на кафедрі концертмейстерства ЛНМА імені М. В. Лисенка та обов'язки завідувачки, а ще й праця на посаді запрошеного професора кафедри камералістики Інституту Музики Академії імені Я. Длугоша у Ченстохові (Польща); робота в складі Науково-методичної ради та Вченої ради ЛНМА ім. М. Лисенка, спеціалізованої Вченої Ради із захисту кандидатських дисертацій 35.869.01 (фах: 17.00.03 – музичне мистецтво); у складі журі різноманітних міжнародних і всеукраїнських конкурсів (зокрема, Тетяна Олегівна є сталим членом журі Міжнародного конкурсу юних концертмейстерів «Amadeus», також Міжнародного конкурсу піаністів і камералістів ім. М. Тарнавецької в Польщі); проведення майстер-класів та лекцій з різноманітних питань концертмейстерства та спільного виконавського процесу не лише в Україні, а й за її межами.

Після проведення майстеркласів:
професор Т. Молчанова
зі студентами Інституту Музики
Академії ім. Я. Длугоша
(Ченстохова, Польща),
21 червня 2017 р.

Свого часу Тетяна Олегівна займалася активною концертною діяльністю як концертмейстер, виступаючи з різними виконавцями, з якими було зроблено фондові записи на Львівському телебаченні. Це співаки, заслужені артисти УРСР Г. Кузовков та Б. Хідченко; також В. Цімура, Б. Косопуд, М. Митник-Грабова, К. Чернет, В. Пономаренко та Н. Романюк; скрипалі О. Кирилов, М. Крижанівський.

Якісне підґрунтя базової музичної освіти Тетяни Олегівни було закладене в Стрийській музичній школі, в класах педагогів О. М. Новицької та Д. Р. Каленюк, кожна з яких прагнула прищепити юній піаністці любов до класичного мистецтва, залучаючи до виступів на концертах та участі в різних музичних конкурсах. Згодом – у Дрогобицькому музичному училищі (клас Є. Г. Косинської), де вона продовжувала інтенсивне опанування професією, та під час навчання у Львівській державній консерваторії імені М. В. Лисенка (клас фортепіано Н. В. Грамотєєвої, клас камерного ансамблю Л. Т. Оніщенко, клас концертмейстерства М. О. Логойди). Саме

у класі Мирослави Олександрівни Логойди була прищеплена любов до професії «концертмейстер»: «Вона зростила у мене цю любов, цей професійний патріотизм як власним прикладом (коли я навчалася в її класі, вона ще активно грала сама, працюючи концертмейстером в класі професора, заслуженого діяча мистецтв України О. Й. Дарчука), так і, передусім, уроками з концертмейстерства, на яких із захопленням сама ілюструвала твори, багато розповідала про них, наводила аналогії та цікаві приклади. Часом такі уроки тривали дві години, по закінченню яких (а мій урок був останнім у розкладі викладача) ми продовжували своє спілкування вже поза класом, прямуючи разом додому, де розмови плавно переходили до життєвих тем», – згадує Тетяна Олегівна [сайт ЛНМА імені Лисенка, 5.03.2020]. А удосконалювалася з цього фаху вже під час навчання в асистентурі-стажуванні з фаху «концертмейстерство» Київської консерваторії імені П. І. Чайковського (творчий керівник Р. Т. Голубєва).

Виконавська майстерність формувалася під час роботи концертмейстером кафедри сольного співу Львівської державної консерваторії (до речі, ще студенткою розпочала роботу концертмейстером у класі народного артиста СРСР П. П. Кармалюка), згодом працювала концертмейстером у класі В. І. Підоріної, також у класі хорового диригування народного артиста України Є. Д. Вахняка (кафедра оперно-симфонічного та хорового диригування).

Розпочавши педагогічну діяльність на кафедрі концертмейстерства, Тетяна Олегівна активно включилася у її роботу. Стала ініціатором проведення низки цікавих концертів, де виконавцями були не лише студенти її класу, а й сам викладач. Вона відкрила для України талановитого дагестанського композитора, народного артиста Дагестану Ширвані Чаласва, запросивши його до Львова, де у виконанні студентів її класу та класу камерного співу Мирослави Олександрівни Логойди виконали всі його камерно-вокальні цикли. Тетяна Олегівна віднайшла вокальні цикли Олександра Гречанінова («Снежинки», «Тропинка», «Журочка Рябка»), котрі, до речі, композитор написав на замовлення сестер Гнесіних – засновниць відомого Московського музично-виховного комплексу «Музична школа – музичне училище – музично-педагогічний інститут». А ще відбувся концерт камерно-вокальних мініатюр та оригінальних дуетів для голосу в супроводі фортепіано Дж. Пуччіні – до того часу невідомих українському виконавцю та слухачу, який став вагомою подією в житті нашого закладу.

У 2010 році на сцені ЛНМА імені М. В. Лисенка втілювався цікавий концерт-проект одного з випускників Тетяни Олегівни – Олега Кирилюка, який також отримав символічну назву «Мистецтво піаніста-концертмейстера», де цей талановитий студент продемонстрував свої можливості як концертмейстера з усіма інструменталістами, вокалістами та навіть танцівниками! Концерт тривав понад дві години.

У доробку Тетяни Олегівни – педагога також концерти: «Вокальні цикли Г. Свірідова», «Концерт до 100-річчя С. Прокоф'єва», «Вокальна лірика Людвіга ван Бетовена», літературно-музичний вечір пам'яті Лесі Українки, «Чарівний світ музики Е. Гріга» (1995), «Вокальна та інструментальна музика композиторів США», «Вокальні твори композиторів Польщі», «У старовинному стилі», «Французька музика ХІХ ст.», «Музика вічності», «Вокальна лірика М. Римського-Корсакова»,

«Циклічна форма у вокальній та інструментальній музиці», музично-поетична композиція «Мій день і ніч, мій захід і мій схід», «Світ дитини», «Музична шекспіріана», «Концерт в концерті», «Концерт італійської вокальної музики», «Концерт до 100-річчя Д. Шостаковича», «Музика Моріса Жозефа Равеля», «Вокальна лірика Вільгельма-Ріхарда Вагнера», «Італійська вокальна музика: від К. Монтеверді до Г. Доніцетті», «Образи любові: Концерт до 200-річчя від дня народження Ф. Шопена», «Вокальна музика композиторів Німеччини і Франції», «Ноктюрн», «Мистецтво, до якого завжди звертаються» (концерт з творів Ф. Крайслера).

А ще впродовж 10 років Тетяна Олегівна є автором цікавого творчого проєкту «Маловідомі жінки-композитори», який відкриває музичному світу постаті талановитих, водночас несправедливо забутих жінок-композиторок різних країн та епох. У контексті цього проєкту вже відбулися концерти з творів Фанні-Цецілії Мендельсон-Генсель, Кларі-Жозефіни Вік-Шуман, Елізабет-Жак де ля Герр, Жанни-Луїзи-Фарранк, Лілі Буланже, Сесіль Шамінад, Емі-Марсі Чейні-Біч, Дори Пеячевіч.

Її клас закінчило вже понад 150 випускників, серед яких – дипломанти міжнародних і всеукраїнських конкурсів у номінації «кращий концертмейстер», магістранти, асистенти-стажисти. Вони працюють у різних куточках світу: в Італії, Ізраїлі, Лівані, ОАЕ, Польщі, Росії, Швейцарії, Німеччині, гідно репрезентуючи школу своєї Вчительки.

Усі вихованці надзвичайно тепло згадують Тетяну Олегівну. Провідний концертмейстер вокальної кафедри ЛНМА імені М. В. Лисенка Тетяна Гриськова вважає, що найкраще характеризують її улюбленого викладача та друга по життю слова Людвіга ван Бетовена: «Для людини з талантом і любов'ю до праці не існує перешкод». Колишня учениця звертається до Педагога лише зі словами глибокої вдячності: «Дякую Вам за приємні і корисні роки нашого знайомства, за навчання і цікаві творчі проєкти, за строгість і критику, за розуміння, підтримку і чуйність, за Вашу непросту, та, водночас, цікаву роботу!».

Також і Катерина Звір є безмежно «вдячною за справжній професіоналізм, за набуті знання та вміння з фаху концертмейстерства», які вона використовує для своєї роботи в музичній школі та музичному коледжі (працює викладачем і концертмейстером Хмельницького музичного коледжу імені В. І. Заремби та ХДМШ № 2). Колишня студентка також зазначає, що «Тетяна Олегівна – чудовий, високоосвічений викладач, уроки якого були повчально-цікавими, мотивуючими та різноманітними».

Справжнім дарунком долі вважає зустріч з такою людиною як Тетяна Олегівна і цьогорічна випускниця Каміла Гурковська (голова фортепіанного відділу Львівської приватної музичної школи ІLkiv School): «Майстер з фаху концертмейстерства, котра навчила мене не тільки любити та розуміти свою професію, а й стала натхненним наставником. Кожна лекція з Тетяною Олегівною була схожою на ковток свіжого повітря та була поштовхом до наступного розвитку. Атмосфера на наших заняттях музикою завжди прирівнювалась до атмосфери у творчих лабораторіях, в котрих позиція викладача – бути відкритим до експериментів, завдяки чому студент шукає та знаходить Прекрасне. Тетяна Олегівна до сьогодні своїм власним прикладом доводить, що немає меж для саморозвитку; своїм перфекціонізмом і мудрістю навчає звертати увагу на деталі та робити зрілі висновки. Пані Викладачка

не втомлюється підкреслювати, що головними критеріями істинного митця є професіоналізм та нестримна жага до пізнання.

Кожного року на першOVERесневих зустрічах класу Педагог починала спілкування з переказу притчі. Щоразу інша історія назавжди змінювала наше сприйняття світу та ставлення до Мистецтва. Згодом до мене прийшло розуміння, що метою цих натхненних зустрічей було „пробудження” нашої свідомості. Деякі фрази, промовлені пару років тому, і досі знаходять відгомін у моєму серці, а інші – тільки-но починають набувати змісту, адже істинний педагог завжди націлений на майбутнє. Я щиро вдячна Царству Музики за спілкування з Людьми такого рангу, адже це сприяє бажанню і прагненню відповідати високій мистецькій планці, а стиль власного життя поділяється на „до” і „після” знайомства з видатними Особистостями».

Однією з найвизначніших професорів академії вважає Тетяну Олегівну і її давня випускниця – Ольга Павлюк, яка працює концертмейстером Інституту мистецтв Івано-Франківського Прикарпатського університету імені В. Стефаніка, викладачем і концертмейстером ДМШ № 2 імені В. Барвінського та солісткою обласної філармонії імені Ірини Маланюк: «Ніколи не забуду перше знайомство з Тетяною Олегівною. Відкривши двері аудиторії, я побачила перед собою дуже красиву, вольову і харизматичну жінку. Її сильна енергетика відчувалась здалеку. Я була дуже присмнено здивована та захоплена, і, здається, ніколи не говорила цього Тетяні Олегівні. Заняття були дуже змістовними і плідними, вони буквально „пролітали на одному диханні”. Зверталась увага на найдрібніші деталі, які стосувались не тільки концертмейстерського класу, а й фортепіанного мистецтва в цілому. Тетяна Олегівна надзвичайно професійно пояснювала принципи вокального виконання, інтерпретаційні моменти щодо фраз, фермат, дихання, багато уваги приділялось аплікатурним принципам та педалізації тощо. Величезна організованість є особливою рисою Тетяни Олегівни, в якій всі життєві ділянки чітко продумані та сплановані. Я завжди знала свою програму на цілий семестр, а часом і на цілий рік».

Це дивовижне прагнення до досконалості в усьому викристалізовувалося у Тетяни Олегівни ще з дитячих років, виховувалося на гідному прикладі батьків: Бондаренко (Бурової) Серафими Миколаївни та Бондаренка Олега Андрійовича, які прищепили їй християнські життєві принципи, мотивували бажання робити все якнайкраще в кожному починанні, навчили довершувати кожную справу, за яку б не бралася, досконало знати свою професію, гідно виховувати своїх дітей та й просто бездоганно виглядати!

Тетяна Олегівна тепло згадує своїх батьків: «Я зростала у прекрасній, дружній родині, у безмежній любові та щирості, у повазі та взаєморозумінні, де не існувало подвійних стандартів, де „бути найкращим” не означало „бути вищим за інших”, а „бути гідним у професії, житті”, де виховували власним прикладом, формували особистістю, стверджуючи, що нею не народжуються, а нею стають. А ще – дуже любили музику...». Вона вважає, що лише компетентним фахівцем своєї справи відкриті шляхи до будь-якої сфери діяльності. Функція концертмейстерської роботи полягає у багатовимірності «організації діяльності музиканта та підпорядкована декільком напрямкам: оперний, балетний, вокальний інструментальний концерт-

мейстри, концертмейстер хору, концертмейстер класу оперно-симфонічного диригування, а також викладач класу концертмейстерства, викладач-методист, учень-студент концертмейстерського класу», – зазначає вона [8, с. 232].

З метою набуття студентами навиків оперного корепетитора нею було ініційовано проведення конкурсу на краще виконання оперної сцени, що відбувся у великій залі Львівської музичної академії у листопаді 2017 року¹. Професор була невимовно рада, що вдалося започаткувати цей конкурс. У своєму інтерв'ю для масмедіа вона зазначала, що «кожен конкурс є не лише засобом виявлення талановитих музикантів, а й школою майстерності. [...] Стануть наші конкурсанти лауреатами чи ні – їх творче життя триватиме далі. І на них чекає подальше фахове зростання, співпраця з різними солістами, концерти, зустрічі зі слухачами. Саме підготовка до конкурсу, робота над вивченням оперної сцени, співпраця з солістами, вміння продумати інтерпретацію, а часом і просто відкрити наново – все це не лише підвищує професійну майстерність конкурсантів, а й розширює світогляд [...]. Конкурс підвищить зацікавленість мистецтвом концертмейстера, примусить деяких задуматися і в багато чому переглянути своє відношення до цього важливого, складного і водночас цікавого фаху».²

Ювілей Академії, Львівський національний театр опери та балету
ім. С. Крушельницької, 14 грудня 2019 р.

Зліва направо: О. Басса, О. Ксьондзик, Т. Молчанова, М. Крижанівський

Тетяна Олегівна позиціонує себе Другом, Порадником, Наставником для молодшого покоління педагогічних працівників кафедри, тому слухаємо і втілюємо у життя проєкти та ідеї невтомного генератора нових цікавих думок. Та й не тільки улюблена

¹ Вичерпну інформацію про проведений захід можна отримати за посиланням: Свято музики і таланту. <http://conservatory.lviv.ua/novyny-uk/svyato-muzyky-i-talantu/>

² Повне інтерв'ю можна прочитати за посиланням: Конкурс на краще виконання сцен з опер відбудеться у Львові. <http://m-r.co.ua/mr.nsf/OpenDocument>

кафедра послуговується корисними ідеями Т. Молчанової, де вона створює середовище, в якому прагнеш зробити більше і якісніше. З її натхнення черпають й колеги інших кафедр, студенти та усі небайдужі до мистецтва і музики зокрема. Рівняючись на такий еталон харизматичності, пунктуальності, кожен з нас прагне перетворити і свій освітньо-педагогічний процес на захоплюючий і небуденно-неординарний.

Ця замальовка – лише власний погляд на творчо-наукове життя Мисткині, на багатогранну особистість професора, доктора мистецтвознавства Тетяни Олегівни Молчанової.

Науково-методичні праці Молчанової Т. О. (найважливіші):

1. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник. Львів: Аз-Арт, 2001. 216 с. ISBN 966-02-1784-6.
2. Молчанова Т. О. З історії ансамблевого музикування : монографія. Львів: Сполом, 2005. 160 с. ISBN 966-665-334-6
3. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник. Вид. 2-е, доп., перер. Львів: Сполом, 2007. 216 с. ISBN 978-966-665-454-3.
4. Молчанова Т. О. Мистецтво бути «другою» (творчий портрет українського концертмейстера, заслуженої артистки України Я. Матюхи). Львів: Сполом, 2009. 172 с. ISBN 978-966-665-515-1.
5. Молчанова Т. О. Мала енциклопедія піаніста-концертмейстера, артиста камерного ансамблю : науковий довідник. Львів: Сполом, 2013. 288 с. ISBN 978-966-665-790-2.
6. Молчанова Т. О. (автор-упор., вст. слово) Звукоряд життя Ігоря Пилатюка. Львів: Українська академія друкарства, 2014. 260 с.
7. Молчанова Т. О. Пианисты-аккомпаниаторы, концертмейстеры, артисты камерного и фортепианного ансамбля: энциклопедия. Львов: Сполом, 2015. 636 с.: портр. ISBN 978-966-919-060-4.
8. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера у культурно-історичному контексті : історія. теорія. практика: монографія. Львів: Ліга-прес, 2015. 558 с., іл., рис. ISBN 978-966-397-282-7.

Про Молчанову Т. О.

1. Жмуркевич З. Тетяна Молчанова – музикант і науковець. *Українська музика* : шоквартальник. 2015. Число 1–2 (15–16). С. 204–213.
2. Камінський В. Є. Молчанова Тетяна Олегівна. *Енциклопедія сучасної України*. Режим доступу: esu.com.ua/search_articles
3. Козирева Т. Невідомий відомий Пуччіні. *Високий замок*. 2008. 18 листопада.
5. Сторінки історії Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка / ред. кол.: Пилатюк І., Камінський В. та ін. Львів: Сполом, 2008 (про Молчанову Тетяну – с. 252–253).
6. Молчанова Т. Галицька концертмейстерська школа : енциклопедичний довідник. Львів, 2014. (про Молчанову Тетяну – с. 113–115).
7. Молчанова Тетяна Олегівна (про неї) URL: uk.wikipedia.org/wiki
8. Молчанова Т. О. Пианисты-аккомпаниаторы, концертмейстеры, артисты камерного и фортепианного ансамбля: энциклопедия. Львов: Сполом, 2015 (про автора – с. 631–635).
9. Молчанова О. В. Секрет її успіху (слово про матір у день ювілею). *Дзвін*. 2011. № 3. С. 95–97.
10. Молчанова О. В. Лише високою мірою. *Митці Львівщини*: календар знаменних і пам'ятних дат на 2011 рік / упор. Н. Письменна, ред. О. Букавіна. Львів, 2011. С. 23–26.

